

NAČRTOVANJE PROGRAMOV NEFORMALNEGA IZOBRAŽEVANJA ZA ODRASLE - gradivo za delavnice v projektu VKLJUČUJEMO IN AKTIVIRAMO

Nives Ličen

Kakšen naj bo izobraževalni program, da bodo vključeni imeli občutek sodelovanja in bodo razvili zavzetost za učenje? Napišite tri značilnosti:

Kako načrtovati tak program?

Odgovor poiščemo v **interaktivnih modelih** za pripravo programov, ki upoštevajo značilnosti odraslih in učenja v odraslosti. Izhajamo iz potreb udeležencev in njihovih izkušenj.

Da bi učenje delovalo motivirajoče, morajo biti udeleženci vključeni v nastajanje izobraževalnih dogodkov (aktivna vloga v vseh fazah programa), program se mora približati njihovim potrebam po učenju in njihovim izkušnjam z izobraževanjem in tudi sicer v življenju.

Uporabimo lahko interaktivni model načrtovanja in priprave programa, kot ga je razvila ameriška avtorica R. Caffarella (Caffarella in Ratcliff Daffron, 2013). Ta model predstavlja **interaktivno in akcijsko usmerjeno načrtovanje**. Osnovno pravilo je fleksibilnost; model je zasnovan tako, da se lahko začne pri katerikoli fazi, komponenti ali pa se načrtovanje odvija hkrati na več elementih, odvisno od posebnosti situacije načrtovanja. Interaktivni model se neprestano razvija in prilagaja novim spoznanjem na področju učenja, menedžmenta, razvoja tehnologije.

Caffarella in Ratcliff Daffron (2013, str. 30) poudarjata, da je načrtovanje prepleten proces in ker je načrtovanje izobraževalnih programov dejavnost ljudi, je (naj bi bil) to **dialoški** (ali pogajalski) **proces**, ki vključuje **usklajevanje med izvajalci, udeleženci**, organizatorji in drugimi akterji ter dovoljuje adaptacijo posameznih elementov. Interaktivnost tega modela dovoljuje upoštevanje kulturnih razlik (upoštevamo lahko prilagajanje okolju in sprejemanje elementov iz različnih kulturnih kontekstov).

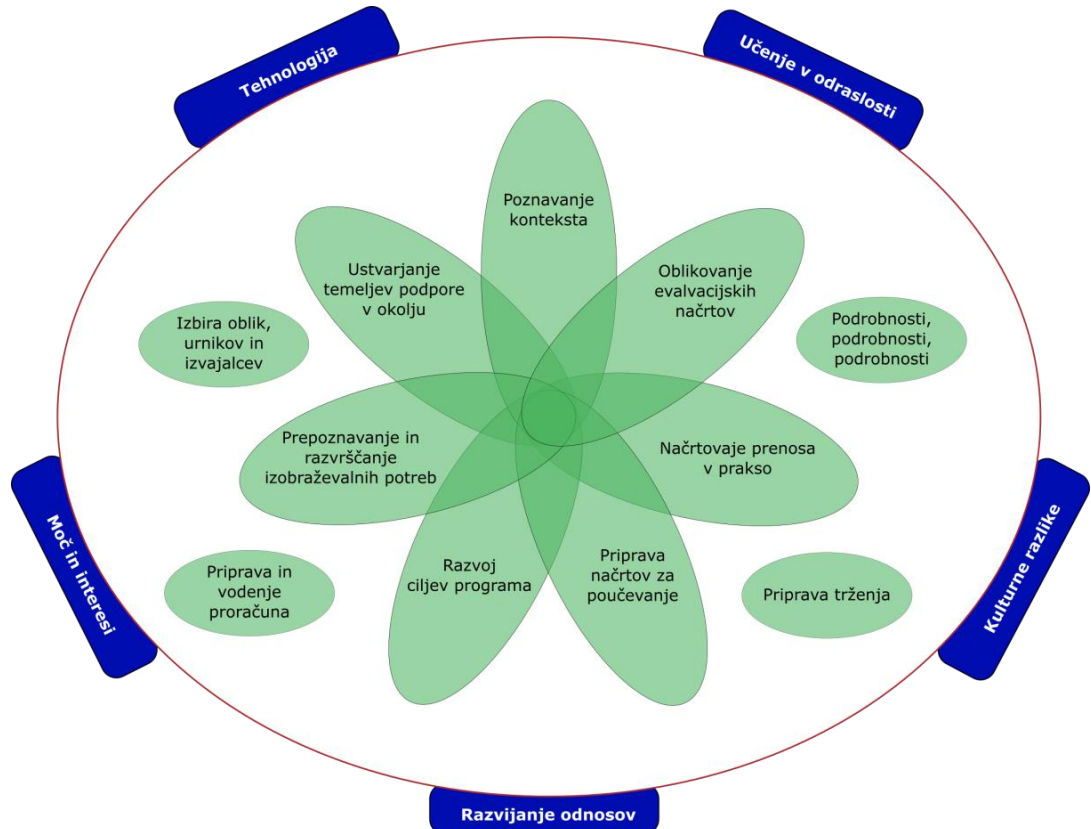


vključujemo
 in aktiviramo!

JAK
 JAVNA
 AGENCIJA ZA
 KNJIGO RS



EVROPSKA UNIJA
EVROPSKI
SOCIALNI SKLAD



Interaktivni model za načrtovanje izobraževalnih programov¹

Interaktivni model sestavlja 11 komponent (narisani v središču) in pet področij, ki so pomembna za načrtovanje in izvedbo programov (v četverkotnikih).

V našem okolju je bolj poznan enostavnejši (zaporedni) model, poimenovan **andragoški cikel**, ki ga sestavljajo štirje elementi: analiza potreb, načrtovanje, izvajanje, evalvacija.

¹ Pripravljen po Caffarella, R. S., Ratcliff Daffron, S. (2013). *Planning programs for adult learners. A practical guide*. San Francisco: Jossey-Bass, str. 29.



**vključujemo
 in aktiviramo!**

JAKRS
JAVNA
AGENCIJA ZA
KNJIGO RS



EVROPSKA UNIJA
EVROPSKI
SOCIALNI SKLAD

NA KATERE ELEMENTE BOMO POZORNI?

- Namen programa in **izobraževalni cilji** (ki izhajajo iz analize okoliščin in potreb udeležencev),
- **vsebine programa** (izbor in razvrstitev),
- **metode učenja in poučevanja** (priprava podrobnejših učnih načrtov),
- prenos v prakso (povezava z delovalnostjo; ta segment lahko povežemo z akcijskimi cilji),
- čas, ki je potreben za delo z udeleženci (urniki) in s predavatelji (priprava izvajalcev),
- prostor, kjer se bo izobraževanje odvijalo,
- sestava skupin oz. izbor individualnih oblik,
- načrt za pridobivanje udeležencev in prodajo programa ter načrt stroškov,
- evalvacija.

KAKO ZAČETI?

Spoznajte svojo ciljno skupino.

Kdo so udeleženci?

Kakšne izkušnje imajo udeleženci vašega programa?
Kaj je njihovo »ozadje«? Kaj njim pomeni učenje?

Kako se odrasli učijo in kaj pomeni transformativno učenje?

Mentor naj najprej prouči, **kakšne potrebe po učenju/izobraževanju imajo udeleženci**, nato pripravi cilje in izbere vsebine in metode izobraževanja. Zato bomo najprej kratko pojasnili, kaj razumemo pod učenjem in kaj je značilno za odrasle, ki se učijo.



vključujemo
 in aktiviramo!

JAK
 JAVNA
 AGENCIJA ZA
 KNJIGO RS



EVROPSKA UNIJA
 SVETLOST
 SOCIALNI SKLAD



Vir: <http://www.cardiff.ac.uk/news>

KAJ POMENI UČENJE? KAJ POMENI ZNANJE?

Tomc (2011, str. 321)²: »Učenje v najširšem pomenu besede je tisto delovanje, ki povezuje posameznika z okoljem tako, da s pomočjo preteklih izkušenj modificira njegovo trenutno doživljanje okolja, s tem pa tudi njegovo odzivanje na sorodno okolje v prihodnosti.« Učenje poteka v interakciji z okoljem. Je proces oblikovanja nevronske mreže (nevroznanosti), je del bivanja (eksistencializem), kaže se kot **transformacija znanja, razumevanja in transformacija identitete in delovanja (praksa)**. Učenju kot transformaciji namenja pozornost teorija transformativnega učenja (Taylor & Cranton, 2013; Illeris 2014³), ki pojasnjuje učenje kot spreminjanje posameznika in skupnosti.

Učenje opredelimo s pomočjo različnih kriterijev, npr.: domene učenja. **Tri domene učenja** (Barnett & Coate, 2005⁴), ki so uporabne za razmislek o načrtovanju programov, so:

- znati/vedeti (*knowledge*): odgovarjam na vprašanje, kaj vem,
- delovati (*acting*): odgovarjam na vprašanje, kako delujem,
- biti (*being*): odgovarjam na vprašanje, kdo sem.

Kaj je značilno za odrasle, ki se učijo?

Odrasli ljudje prihajajo v izobraževalne programe z izkušnjami (njihove pretekle izkušnje so jih oblikovale in vplivajo na njihovo učenje).

Odrasli se vključujejo v izobraževanje, ker si želijo z učenjem pomagati pri reševanju problemov, so ciljno usmerjeni (motivirani), z znanjem ali neko veščino hočejo v življenju nekaj narediti (pozorni smo na transfer v prakso). Pripravljeni so se učiti, če vidijo cilje (rezultate) učenja kot nekaj, kar jim izboljša življenje. Gradiva, ki jih uporabljamo, naj bodo relevantna za udeležence!

Sebe doživljajo kot samostojne in vstopajo v enakopravne odnose (pripravljeni so sodelovati, prevzemajo odgovornost), pri učenju lahko vodijo sami sebe. V odnosu z odraslimi vzpostavimo odnose soodločanja, okolje naj omogoča sodelovanje.

² Tomc, G. (2011). *Geni, nevroni in jeziki*. Ljubljana: FDV, str. 321-330.

³ Illeris, K. (2014). *Transformative learning and Identity*. London: Routledge.

⁴ Barnett, R., Coate, K. (2005). *Engaging the curriculum in higher education*. Maidenhead: Open University Press.



**vključujemo
 in aktiviramo!**

JAK
JAVNA
AGENCIJA ZA
KNJIŽO RS



EVROPSKA UNIJA
EVROPSKI
SOCIALNI SKLAD

Kako načrtovati program, da bo upošteval dialoške vzorce komunikacije in nastajanja védenja ter bodo ljudje z znanjem nekaj spremenili (svoje razmišljanje, občutenje, ravnanje)?

Izhajamo iz sodelovalne paradigme (konstrukcije znanja v socio-kulturnem okolju) v povezavi z delovanjem (*activity theory*) v določenem kulturnem okolju. Učenje razumemo kot spreminjanje in širjenje (ekspanzijo), ki se odraža v praksi/delovanju. Tak model učenja razvijajo na helsinški univerzi (glej Engeström, Tynjälä). Tynjälä (2013) je razvila model za učenje in izobraževanje, po katerem povzemamo opredelitive znanja.

Paivi Tynjälä (2013)⁵ razdeli znanje na 4 vrste:

- teoretično ali konceptualno znanje (zapisano, urejeno znanje, ki vodi v razumevanje nekega področja),
- praktično ali izkustveno znanje (širi se s skupnim delovanje (npr. CoP), proceduralno znanje zajema zelo enostavne procedure, kot je denimo umivanje rok ali zob, in zapletene procedure, kot je tolmačenje; spremeni se v rutine, ki jih posameznik opravlja utečeno; če ne gojimo kritične refleksije se lahko rutine »petrificirajo«),
- znanje o sebi ali znanje za vodenje samega sebe (*self-regulative knowledge*), to je znanje, ki ga ima subjekt o sebi (kako misli, čustvuje; to znanje omogoča spoznavanje, kaj ve in kako ve; duhovno in emocionalno znanje; zmožnost za spoznavanje sebe; »čustveni kapital«),
- sociokulturno znanje (*sociocultural knowledge*), to znanje omogoča živeti v kulturi, s tem znanjem si pomagamo npr. živeti v globalni povezanosti, razumeti druge kulture,

Katere vrste znanja boste razvijali v svojem programu?

.....

Kako se bo to odražalo v ciljnih izobraževanja?

.....

**Javna agencija
za knjigo RS**

Metelkova ulica 2b
1000 Ljubljana
Slovenija
www.jakrs.si
www.bližjknjigi.si

⁵Tynjälä, P. (2013). Toward a 3-P Model of Workplace learning: a Literature Review. *Vocations and learning*, 6(1), 11-36.

KAKO PRIPRAVITI IZOBRAŽEVALNE DOGODKE?

Kako predstaviti izbrane vsebine?

Da bi znanje razvili, uporabljamo nekatere strategije, ki jih pri načrtovanju izobraževalnega programa upoštevamo. Glede na te strategije (ki jih odrasli sicer uporabljajo pri vsakdanjem učenju) – izberemo metode (didaktične strategije).

Katere **strategije (načine)** uporabljamo pri učenju v odraslosti (po Demetrio⁶, 2006)?

- imitativni način (posnemamo druge),
- argumentativni način,
- inovativni način (izumljamo nove prakse),
- destruktivni način (razdremo stare vzorce, neučinkovite odnose),
- imaginativni način.

In katere metode uporabljamo za učenje?

- transmissijske (prenos podatkov),
- avtorefleksivne,
- praktične (delovanje, learning by doing),
- virtualne (spodbujanje intuicije ...).

In kakšno vlogo ima pri tem učitelj/mentor?

Učitelj je mentor, moderator, spodbujevalec, prenašalec informacij... Najprej pa načrtovalec posameznih enot (srečanj, dogodkov) izobraževanja.

Izbirate med **induktivnimi in deduktivnimi pristopi**, ki jih prilagajate udeležencem in vsebinam.

Induktivni pristopi izhajajo iz izkušenj udeležencev, deduktivni pa iz že oblikovanih informacij v skupke znanja. Primer deduktivnega pristopa (strategije) je niz predavanj, primer induktivnega pa delavnica ali učni laboratorij (*learning lab*).

Izbrane metode so tesno povezane s cilji.

Vprašajte se:

Kaj bodo udeleženci znali (zmogli narediti) po zaključki tega izobraževanja? (Cilji naj bodo specifični in dosegljivi.)

Katere vsebine bomo v ta namen izbrali?

Katere metode bomo v ta namen uporabili? (igra vlog/gledališke metode, študije primerov, kratka predavanja, diskusije, projektne naloge, izkustveno učenje, ekskurzije ...)

⁶ Duccio Demetrio je zaslužni profesor filozofije edukacije in edukacije odraslih na milanski univerzi. Sedaj se ukvarja z razvojem različnih programov biografskega in avtobiografskega učenja, kot npr. »Akademije tišine« (Accademia del silenzio), ekološkega učenja (La natura è un racconto interiore), pogovorov z naravo (Educare è narrare) na Libera università dell'Autobiografia. Delitev je povzeta po priročniku Manuale di educazione degli adulti (2006, 2003).

Kako učenje poteka v skupini?

- a) Z medsebojno **komunikacijo** (pozorni smo na značilnosti skupine in komunikacije; prenos informacij, čustva so pomembna za učenje, uporaba moči v komunikaciji ...).
- b) S **skupno prakso** (skupno delovanje; akterji; navade in rutine; inovacije praks – izumljanje novih praks).
- c) S skupnimi **problemi** (reševanje problemov).

KAKO SPREMLJATI IZOBRAŽEVANJE? KAKO EVALVIRATI IZOBRAŽEVANJE?

Načrtovati je potrebno spremljanje učenja in prenosa znanja v prakso (vsakdanje življenje).

Kako si bodo udeleženci z znanjem izboljšali življenje?

Kako boste ugotovili, ali so cilji doseženi?

Boste uporabili kratke sprotne »kvize«?

Boste preverjali dosežke sproti ali ob koncu?

Boste uporabili teste znanja ali boste evalvirali izdelke?

Boste ugotavljali zadovoljstvo udeležencev?



**vključujemo
 in aktiviramo!**

JAK
 JAVNA
 AGENCIJA ZA
 KNIŽIGO RS



EVROPSKA UNIJA
 EVROPSKI
 SOCIALNI SKLAD

KAKO BOSTE današnje ZNANJE UPORABILI?

Vpišite v spodnjo razpredelnico načrtovane elemente za program, ki ga boste vodili.

Naslov izobraževanja:

Število udeležencev:

	1. srečanje	2. srečanje	3. srečanje	4. srečanje
Cilji izobraževanja				
Vsebine				
Metode				
Evalvacija				

V spodnjo tabelo pa si pripravite podrobnejši načrt za izbrano srečanje (1 ura).

Nekaj primerov je vpisanih za pomoč.

Čas	Aktivnost	Osredotočenost
5 minut	Predstavitvev	Uvod in cilji
15 minut	Pogovor v skupini	Udeleženci se spoznajo med seboj in izrazijo pričakovanja.
25 minut	Delo v dvojicah	
15 minut	Predstavitvev spoznanj v skupini	

VIRI

(Uporabljeni viri so navedeni sproti v opombah; ponovno navajam vire, ki so zelo primerni za načrtovanje programov za posebne ciljne skupine.)

Caffarella, R., Ratcliff Daffron, S. (2013). Planning Programs for Adult Learners. San Francisco: Jossey-Bass.

Kroth, M., Cranton, P. (2014). Stories of Transformative Learning. Rotterdam: Sense Publishers.

Ličen, N. (2016). Načrtovanje izobraževalnih programov za odrasle: praktikum. Od analize potreb do evalvacije rezultatov. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za pedagogiko in andragogiko.

**Javna agencija
 za knjigo RS**

Metelkova ulica 2b
 1000 Ljubljana
 Slovenija
 www.jakrs.si
 www.bližjiknjigi.si